

Louis David Petit (1847-1918) zandgraf 742, vak K

Boekhandelaar, conservator universiteitsbibliotheek Leiden en vooral bibliograaf

Personalia

Geboren: 21 maart 1847 te Amsterdam

Zoon van: David Daniel Petit en Anna Engelina Huijsenbeek

Gehuwd met: Johanna Oppenoorth op 24 mei 1877 te Amsterdam

Overleden: 16 juli 1918 te Leiden

Begraven: 19 juli 1918

Ouderlijk gezin

Louis David Petit wordt op 21 maart 1847 in Amsterdam geboren als jongste kind van de winkelier David Daniel Petit (1797-1883) en van Anna Engelina Huijsenbeek (1808-1872). Hij heeft twee broers en twee zussen: Theodore Auguste (1838-1895), Jeanne Angelique (1840-1911), Marie Cornelie (1842-1898) en Jean Jacques (1845-1867). Zijn vader heeft in de Vijzelstraat een zaak in tabak, snuif en sigaren.

Opleiding in de boekenwereld

Louis David krijgt lager onderwijs van hoofdonderwijzer C.H.P. Stamkart. Daarnaast leert hij Duits bij de heer H.E. Sanders en Engels bij de heer A.B. Maatjes.

Op 15-jarige leeftijd gaat hij als leerling werken in de boekhandel J.H. Gebhard. De eigenaar Gebhard is een bijzondere man aan wie Louis David zijn intellectuele ontwikkeling en latere loopbaan te danken heeft.¹ De winkel was gevestigd in de Kalverstraat en had een uitstekende reputatie in de uitgeverswereld.

Er ontstaat een klassieke patroon - leerling verhouding, waarbij Gebhard Louis David volledig inwijdt in de geheimen van boekhandel en boekenuitgeverij. Gebhard laat de jonge Petit vertellen wat hij zoal gelezen en geleerd heeft en vult dat aan met zijn eigen kennis. Hij behandelt met hem de voornaamste

Kalverstraat

¹ Petit heeft dat na het overlijden van Gebhard uitvoerig beschreven in een artikel in het *Nieuwsblad voor den boekhandel* onder de titel 'Gebhard als leermeester'.

Nederlandse, Duitse en Engelse schrijvers. Ook heeft hij geregeld leesavonden met hem. Ter ontspanning neemt hij hem regelmatig mee uit, bijvoorbeeld naar Artis, naar tentoonstellingen en naar concerten.

Eerste artikelen en verdere ontwikkeling

Rond zijn achttiende jaar wordt Louis David van leerling tot bediende bevorderd. In 1867 schrijft hij zijn eerste verhaal voor *Het Nieuwsblad*. Het gaat over de boekhandel van Auguste Fontaine te Parijs. Er volgen in korte tijd nog vele andere: tussen 1867 en 1870 zo'n vijftientig. Een van die verhalen heeft nog wel wat voeten in de aarde. Louis David had op een tentoonstelling Alfred Mame ontmoet, die een drukkerij in Tours bezat en aan hem een prachtig platenboek van dit bedrijf aanbood. Petit besluit over deze drukkerij een verhaal te schrijven. Met veel toewijding werkt hij aan dit artikel en na enkele concepten is het af en in zijn ogen een meesterstuk. Hij legt het ter lezing voor aan zijn patroon Gebhard. Die heeft er nauwelijks een goed woord voor over en vertelt hem dat het vol staat met taal- en stijlfouten. Uiteindelijk, na herschrijving van het artikel, komt het allemaal goed en wordt het geplaatst in *Het Nieuwsblad*.

Louis David wordt ook lid van de 'Vereeniging van Jonge Lieden in den boekhandel werkzaam'. Deze club komt wekelijks bij elkaar, waarbij de leden lezingen verzorgen. Petit is een trouw lid en houdt regelmatig lezingen. Hij valt in positieve zin op en wordt al snel benoemd tot bibliothecaris. Hij gaat aan de slag om een catalogus samen te stellen van de boeken van deze vereniging, een karwei dat hij in 1869 afrondt.

Petit vraagt uitgevers, die een boekbespreking wensen, boeken naar de firma J.H. Gebhard te sturen. Zo krijgt hij bijvoorbeeld van de vermaarde uitgeverij E.A. Seeman uit Leipzig een grote zending kunstboeken. Hij schrijft hierover uitvoerige recensies, niet in *Het Nieuwsblad* - dat acht hij hiervoor niet geschikt - maar in wetenschappelijke tijdschriften. Seeman is hier zeer van gecharmeerd en bezoekt Petit in Amsterdam. Het eerste wat Seeman zegt als hij Petit in *Hôtel des Pays-Bas* (het huidige Amstelhotel) bezoekt is: "*Mein Gott, sind Sie noch so jung, wie ist es möglich?*"

Hôtel des Pays-Bas Amsterdam (ca. 1870)

Als in 1870 Funke directeur wordt van het pas opgerichte *Nieuws van de Dag*, treedt hij af als redacteur-administrateur van *Het Nieuwsblad voor den boekhandel*. Petit solliciteert naar de opengevallen plaats. De Commissie van toezicht vraagt hem zijn ideeën over de toekomst van het blad op schrift te stellen, waaraan Petit met genoeg gevolg geeft. Hij stelt voor om met bepaalde rubrieken te stoppen en meer aandacht te schenken aan nieuw verschenen boeken, dissertaties en buitenlandse boeken, met name Franse, Engelse, Duitse en Italiaanse. Verder raadt hij aan meer buitenlandse betrekkingen aan te knopen. De Commissie vindt het een uitstekend plan, maar kiest toch voor iemand anders omdat men Petit te jong vindt. Wel vraagt men Petit toestemming om de door hem geopperde denkbeelden te mogen overnemen. Twee jaar later, als Petit zelf een boekenzaak drijft, acht men hem niet te jong meer om commissaris van toezicht te worden van *Het Nieuwsblad*. In die hoedanigheid mag hij beoordelen of de door hem eerder bedachte plannen voor dit tijdschrift goed worden uitgevoerd.

Zelfstandig boekhandelaar

In maart 1872 neemt Louis David Petit de boekenwinkel van Gebhard over. De zaak is op dat moment gevestigd op het Rokin ter hoogte van de Gapersteeg; later is deze verplaatst naar de Hartestraat. Hoewel hij hier wellicht hoge verwachtingen van heeft, wordt de boekhandel geen succes. Hij is slechts zeven jaar eigenaar en besteedt vrijwel al zijn tijd aan deze boekhandel. Het is ook de enige periode in zijn leven waarin hij nauwelijks publiceert. Zelf heeft Petit nooit over zijn boekhandel geschreven. Wel hebben anderen er later het volgende over gezegd: *“Koopman was hij, maar niet in merg en been. Boeken zorgvuldig te beschrijven en te bewaren was zijn geneugt. Meer dan ermee werken om winst, verwerkte hij ze om weten, even goed tot profijt van vele anderen als van hem zelf”*.

Tekening van het Rokin ca. 1970

Huwelijk en gezin

Louis David Petit is op 24 mei 1877 te Amsterdam in het huwelijk getreden met Johanna Oppenoorth (1849-1905). Het echtpaar heeft acht kinderen gekregen:

- Louis David (geboren op 13 augustus 1878; overleden op 10 juni 1944, 65 jaar);
- Willem Frederik Floris (geboren op 23 november 1879; na bijna vier maanden overleden op 16 maart 1880);
- David Daniel (geboren op 1 mei 1881; na 10 maanden overleden op 4 maart 1882);
- Margaretha Ulrica Maria (geboren op 2 september 1883; na ruim een jaar overleden op 17 december 1884);
- Margaretha Ulrica Maria (geboren op 12 september 1885; overleden op 13 juli 1953, 67 jaar);
- Johanna (geboren op 5 oktober 1886; na drie weken overleden op 25 oktober 1885);
- Jean Jacques (geboren op 5 januari 1888; overleden op 22 juni 1971, 83 jaar);
- Willem Frederik Floris (geboren op 4 december 1889; datum van overlijden onbekend).

Vier van de acht kinderen zijn dus op jonge leeftijd overleden. Het gezin woont in Leiden, waar hij in 1879 naartoe verhuist, op de Herengracht nr. 114, de Oude Rijn nr. 23 en later aan de Vliet.

Herengracht 114

Conservator universiteitsbibliotheek

In 1879 vertrekt dr. P.A. Tiele als conservator van de Leidse universiteitsbibliotheek om bibliothecaris te worden van de universiteitsbibliotheek van Utrecht. De Leidse bibliothecaris dr. W.N. du Rieu vindt onder de sollicitanten die zich hebben aangemeld in eerste instantie geen geschikte opvolger voor Tiele.

Het toeval wil dat Petit in die periode bij de Leidse universiteitsbibliotheek een handschrift wil lenen en dat Du Rieu, die Petit verder niet kent, dat op 21 juli 1879 persoonlijk komt brengen. Dit contact leidt ertoe dat Petit, ontevreden met zijn boekhandel, en Du Rieu, op zoek naar een conservator, elkaar vinden met als resultaat de benoeming per 19 september 1879 van Petit als conservator van de Leidse universiteitsbibliotheek. Deze functie is Petit op het lijf geschreven en zal hij tot zijn dood in 1918 blijven uitoefenen.

Hij gaat zich bezighouden met de catalogisering. De Faliede Bagijnkerk, waarin de universiteitsbibliotheek tussen 1591 en 1917 was ondergebracht, was in 1862 geheel verbouwd tot een magazijn waarin alle boeken waren geplaatst. Om deze snel te kunnen vinden was een tweetal catalogussen nodig: één, die alfabetisch was, en één volgens een wetenschappelijke ordening. Petit krijgt de taak om dit systeem, waaraan al eerder was begonnen, af te maken en ook om alle nieuwe aanwinsten volgens deze systematiek te catalogiseren.

De universiteitsbibliotheek na de verbouwing van 1862

Petit is zeer geschikt voor deze opdracht al vindt hij het jammer zelf geen wetenschappelijke opleiding genoten te hebben. In zijn eigen woorden: *“Steeds heb ik betreurd dat ik niet heb mogen studeeren, maar dat was in mijn jeugd een voorrecht der gefortu-
neerden. Mijn geringe kennis van het Latijn heeft mij heel wat moeilijkheden bezorgd”*.

Het samenstellen van de catalogussen is een zeer omvangrijk werk: ongeveer 3000 kolommen in kleine druk. Het geheel bestaat uit twee delen. Het eerste deel beschrijft na een korte inleiding de gehele boekenschat die betrekking heeft op taal- en letterkunde, met de Nederlandse taal en letteren als hoofdgroep, gevolgd door eerst de verwante talen en tenslotte door de verder verwijderde. Het tweede deel gaat over geschiedenis, oudheidkunde en plaatsbeschrijvingen, op dezelfde wijze gegroepeerd als het eerste deel.

Iedere indeling heeft zijn bezwaren, dat beseft ook Petit terdege. Daarom belooft hij in 1887 een derde deel te maken, een complete alfabetische catalogus, die in 1889 verschijnt.

Petit zal zijn hele leven grotendeels wijden aan biografieën. Dit werk vereist geduld, inspanning, kennis en het kunnen geven van waardeoordelen. Het groeperen en classificeren van boeken, brochures en handschriften is voor een bibliotheek van groot belang.

Reeds in 1881 maakt Petit, in opdracht van J. Tilman, een register van de grote toneelcollectie van Tilman.

In 1884 begint Petit aan het catalogiseren van de omvangrijke en beroemde kaartenverzameling van J.T. Bodel Nijenhuis. Hij heeft ongeveer 32.000 exemplaren op kartonfiches beschreven. Met deze fiches, die geografisch en chronologisch geordend zijn, kan men elke kaart dadelijk in een van de 214 portefeuilles vinden.

Een standaardwerk voor de beoefenaars van de Nederlandse Letterkunde is zijn 'Bibliographie der Middelnederlandse Taal en Letterkunde'. Dit werk wordt alom geprezen, onder andere door de Koninklijke Vlaamse Academie, die het in 1887 bekroont met een gouden medaille. De hoogleraar Verdam schreef hierover: *"Het is een ervaren wegwijzer voor den nieuweling in het vak, een betrouwbare vraagbaak voor den meer gevorderde, eene welkome handleiding bij de Middelnederlandsche taalstudie voor allen"*. Ook in het buitenland wordt de aandacht op deze bibliografie gevestigd. Het *Centralblatt für Bibliothekswesen* noemt het *'een toonbeeld van nauwkeurigheid, volledigheid en praktische inrichting'*.

Louis David Petit

Verder stelt Petit een bibliografische lijst van werken van de Leidse hoogleraren samen. In Utrecht en Amsterdam was op dit gebied al iets gedaan, maar voor Leiden nog niet. Petit vindt dat dit ook in Leiden, 'de hoofdzetel der wetenschap in ons land', moet gebeuren. Hij begint gegevens te verzamelen en in 1894 verschijnt de eerste aflevering: 224 pagina's over alleen de oudste periode (1575-1619) en de faculteit der godgeleerdheid. Het gehele werk wordt op zo'n twintig van dergelijke afleveringen geraamd. Helaas is de belangstelling voor dit werk in de ogen van Petit onvoldoende en staakt hij daarom met dit project. Anderen betreuren dit. In de *Spectator* wordt hierover geschreven: *"In volledigheid overtreft deze onvermoeide boekschrijver alle anderen, evenals in de wijze waarop hij zijn doel weet te bereiken, dankzij deugdelijke kennis en ervaring. De bibliographie der werken van hare Professoren zal voor de Leidsche Minerva een onvergankelijk sieraad zijn, dat den eerbied en de achting haar in den vreemde steeds betoond nog zal verhoogen"*.

Naast al deze grote bibliografieën heeft Petit tal van kleinere uitgaven verzorgd. Zijn lijst van publicaties bevat meer dan honderd artikelen.

Opdrachten van andere organisaties

Petit heeft ook bijdragen geleverd voor andere organisaties. Vanaf 1893 is hij bibliothecaris van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, waarvan hij sinds 1880 lid was. Voor deze organisatie stelt hij een catalogus samen en in opdracht van de Historische Commissie van de deze Maatschappij verzorgt hij een uitgave van het Repertorium voor vaderlandse geschiedenis.

Daarnaast vervaardigt Petit, in opdracht van de historicus prof. R.J. Fruin [ook op Groenesteeg begraven], een catalogus van alle pamfletten van *Bibliotheca Thysiana*. Dr. W.P.C. Knuttel, een collega-bibliograaf, zei hierover: “*Deze nieuwe Catalogus is een groote aanwinst, het gewicht daarvan kan niet te hoog worden aangeslagen*”.

Ziekte

In het midden van de negentiger jaren wordt Petit ziek. Hij krijgt een ernstige zenuw-aandoening, die hem noodzaakt vele maanden rust te nemen. Hierna kan hij wel zijn gewone bibliotheekwerkzaamheden verrichten, maar Petit komt niet meer toe aan het schrijven van uitgebreide bibliografieën.

Ambtsjubileum

In 1904 is Louis David Petit 25 jaar in dienst van de Leidse universiteitsbibliotheek, een gebeurtenis die niet ongemerkt voorbijgaat. Hij wordt gehuldigd en in aanwezigheid van zo'n 250 personen - vrienden en belangstellenden - toegesproken door de hoogleraar P.J. Blok. Ook van de kant van boekhandelaren wordt hij toegesproken, iets wat Petit niet onberoerd laat.

In diverse bladen wordt zijn betekenis uit de doeken gedaan als dienaar van de wetenschap. In een van deze artikelen wordt zijn dagindeling beschreven, waaruit blijkt dat Petit - naast de vele uren die hij overdag doorbrengt in Leidse bibliotheek voor zijn vele en omvattende werkzaamheden - ook nog tijd vindt om na het avondeten grote, lange wandelingen te maken. 's Avonds om 11 uur gaat het licht uit en 's morgens vroeg is hij weer op. 's Zomers neemt hij altijd een maand vakantie en laat dan de boeken de boeken en leest slechts de krant.

Laatste jaren

Nog geen jaar na zijn jubileum overlijdt zijn echtgenote Johanna Oppenoorth, op 31 maart 1905. Dit is voor Petit een grote slag, maar hij blijft actief voor zover dat mogelijk is. Hij wordt regelmatig korte tijd ziek, vermagert en zijn gehoor neemt sterk af totdat hij vrijwel volslagen doof is. Dit heeft wel tot gevolg dat hij wat geïsoleerd raakt. Geestelijk blijft hij gelukkig gezond.

Hoewel Petit geen grote projecten meer oppakt, blijft hij wel het kleinere bibliografisch werk doen. In 1907 verschijnt het *Repertorium*, een beknopt naslagwerk van allerlei bronnen, waarvan in 1913 nog een uitbreiding verschijnt. In 1910 komt ook een voortzetting van zijn 'Bibliographie der Middelnederlandse Taal- en Letterkunde' uit, een aanvulling over de jaren 1888-1910.

Overlijden

Op 21 maart 1917 viert Petit zijn zeventigste verjaardag. Velen komen hem gelukwensen. Dat gebeurt ook op 12 juni 1918, als hij 25 jaar bibliothecaris is van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Kort daarna, op 16 juli 1918, komt Louis David Petit te overlijden.

Drie dagen later wordt hij op de begraafplaats Groenesteeg ter aarde besteld in zandgraf 742. Het Leidsch Dagblad doet uitgebreid verslag van deze begrafenis:

Prof. dr. S.G. de Vries, de bibliothecaris van de universiteitsbibliotheek voert als eerste het woord. Hij memoreert hoe deze man met zijn zwakke gezondheid en vele bittere levenservaringen, zijn kracht gevonden heeft in onverdroten arbeid. Met ijver heeft hij veel tot stand gebracht, waarvan het gehele land heeft geprofiteerd. Zijn werk bracht hem vriendschap met vele hoogleraren. Met innige dankbaarheid zal hij worden herdacht.

Vervolgens spreekt prof. dr. L. Knappert namens de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Hij herdenkt wat de overledene voor de bibliotheek van de Maatschappij heeft gedaan. Met name noemt hij de ordelijke rangschikking, die Petit dankzij zijn grote bibliografische kennis tot stand had gebracht en dat hij 25 jaar bibliothecaris is geweest. Knappert eindigt met: "*Trouwe, brave man, wij zullen U niet vergeten!*"

Tot slot voert de heer Stenfert Kroese het woord namens de Vereeniging tot Bevordering van de Boekhandel. Hij herinnert eraan dat Louis David Petit als boekhandelaar is begonnen en de band met de boekhandel zijn hele leven heeft behouden.

Nadat bloemen op de kist zijn gestrooid, dankt de oudste zoon, Louis David jr., de aanwezigen namens de familie voor de laatste eer aan zijn vader bewezen.

In zandgraf 742 zijn slechte Louis David Petit en zijn in 1905 overleden echtgenote Johanna Oppenoorth ter aarde besteld. Op het graf staat een stèle, waarvan de tekst niet meer is te lezen.

Zandgraf 742 met stèle

Heden overleed onze geliefde Vader, Behuwd- en Grootvader, de Heer

LOUIS DAVID PETIT,
Conservator bij de Bibliotheek der Rijks-Universiteit en Bibliothecaris van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, in den ouderdom van ruim 71 jaar.

Amsterdam:
L. D. PETIT Jr.
A. E. PETIT—
Jes. v. BRUNNEL WORTMAN.
L. PH. PETIT.

Palembang:
H. E. K. EZERMAN.
M. EZERMAN—Petit.
L. EZERMAN.
N. EZERMAN.

Samarang:
J. J. PETIT.
H. PETIT—v. BROEK.
J. PETIT.

Buikaloet:
W. F. F. PETIT.
P. H. PETIT—BROEK.

LEIDEN, 16 Juli 1918.
(Vriet 19).

Bezoeken kunnen niet worden afgewacht.
De ter-aarde-bestelling zal plaats hebben Vrijdag a.s. op de begraafplaats Groenesteeg te half 12 uur.
6897

Overlijdensadvertentie

ZAND-GRAF. N°. 742.

LANG BREED DIEP NEDERL. ELLEN.

Op den 1sten April 1905 verkocht, en in eigendom overgedragen, aan

den Heer Louis David Petit,
alhier
De Recognitie 1905 t/m 1917 betaald

Daarin zijn begraven de navolgende lijken:

Op den 3^{den} April 1905 des voor middags ten 12 ure, het lijk van
Johanna Petit-Oppevoorth, oud 55 jaren

Op den 19^{den} Juli 1918 des voor middags ten 11³⁰ ure, het lijk van
Louis David Petit oud 71 jaar

Grafboek zandgraf 742

075

In het jaar negentienhonderd acht, den negentiensten Juli

zijn voor ons Ambtenaar van den Burgerlijken

Stand der gemeente Leiden verschenen:

Jacobus Dirkse
oud hestig jaren, begrafenisondernemer
wonnende te Leiden en Frans van der Reijden
oud twee en vijftig jaren,
losmerkmant, wonende te Leiden, welke ons
verklaard hebben dat op den negentiensten Juli negentien honderd
achtten, hantissings huystovenaar, binnen deze gemeente overleden is:

Louis David Petit
oud een en zeventig jaren, geboren te Amsterdam
wonnende te Leiden, Conservator van de Leidsche Univer-
siteitsbibliotheek, weduwnaar van Johanna Oppen-
voorth, dochter van David Daniel Petit en van Anna
Engelina Huijsenbeek, beiden overleden.

En is deze akte na gedane voorlezing, door ons en de declaranten getekend

J. Dirksen
J. v. d. Reijden
V. A. A. A. A.

Overlijdensakte

Bronnen

Publicaties:

Blok, P.J.: L.D. Petit 21 maart 1847 – 16 juli 1918, Leids Jaarboekje 1919.

Burger, C.P. Jr.: Levensbericht van L.D. Petit, Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1920, 1-22.

Kok, dr. A.S.: Louis David Petit, Den Gulden Winckel, Jaargang 3, 1904, 121-124.

Dagbladen:

Leidsch Dagblad: 17 en 19 juli 1918.

Archieven:

- Centraal Bureau voor de Genealogie te Den Haag (CGB).
- Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO).

Websites:

- www.amsterdam.nl/stadsarchief/
- www.erfgoedleiden.nl/
- www.wiewaswie.nl

Auteur:

Lodewijk Kallenberg (november 2025).